

Για τον Άρι Αραγεώργη

Βάσω Κιντή

Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Αθήνα 11/08/2018

Άρι,

σε ένα κείμενό σου στο [Cogito](#), το 2005, έγραφες για τον Άλεφ:

Ο Άλεφ, έλεγες, «από μικρός, έβαζε πολύ υψηλούς στόχους στη ζωή του. Οι στόχοι αυτοί δεν είχαν σχέση με το χρήμα ή τη δόξα μολονότι εκείνη την εποχή λειτουργούσαν σε πολλά μέρη ‘εργαστήρια φήμης’ που υπόσχονταν πλούτο και φήμη σε φιλόδοξους νέους ... Για τον Άλεφ οι στόχοι που επέλεγαν οι περισσότεροι συνομήλικοί του ήταν απλώς στατιστικώς απίθανοι. Εκείνος ενδιαφερόταν για στόχους που έμοιαζαν να είναι λογικώς αδύνατοι.» Μιλούσες για τους υπερστόχους - τα supertasks. [...] Δάσκαλοι και φίλοι, έλεγες, «επεσήμαιναν διαρκώς στον Άλεφ το μάταιο τέτοιων προσπαθειών. Του έλεγαν: ‘Είναι παράλογο να επιλέγεις τέτοιους στόχους! Δεν υπάρχει ο χρόνος για σένα;’» Αλλά ο Άλεφ επέμενε. Και όπως έγραφες, «[ε]πέλεξε να σπουδάσει μαθηματικά και φιλοσοφία – ... αδιαφορούσε πλήρως για τις συνήθειες πολυτέλειες της ζωής.»

Το διάβαζα ξανά και σκεφτόμουν εσένα. Εσύ σπούδασες μετά το Πολυτεχνείο μαθηματικά και φιλοσοφία. Εσύ έβαζες πολύ υψηλούς στόχους, εσύ δεν ενδιαφερόσουν για το χρήμα, τη φήμη και τη δόξα, εσύ αδιαφορούσες για τις συνήθειες πολυτέλειες της ζωής. Οι στόχοι

σου ήταν υψηλοί αλλά όχι από κοσμική φιλοδοξία. Δεν ήταν, αυστηρά μιλώντας, supertasks (είμαι σίγουρη ότι θα μου το επεσήμανες), αλλά έβαζες για τον εαυτό σου τον πήχυ ψηλά, πάσχιζες για την ακρίβεια, τη σαφήνεια και την τελειότητα. Ήταν στόχοι τους οποίους έβαζες από στιβαρή δέσμευση στην αλήθεια, μια αλήθεια που δεν ήθελες, όπως έλεγες, να εξαρτάται από ενδεχομενικότητες. Και δεν μπορούσαν αυτοί οι στόχοι να ολοκληρωθούν, δεδομένου του διαθέσιμου πεπερασμένου χρόνου.

Το κείμενό σου τελείωνε με την περιγραφή ενός εφιάλτη που περιείχε την κωδική φράση «Όχι, πλέον, δεν υπάρχει χρόνος για σένα!». Αυτός έγινε σήμερα ο δικός μας εφιάλτης. Εσύ βρίσκεσαι στον ωκεανό της αιωνιότητας. «Μια αιωνιότητα για σένα μπορεί να είναι μια μέρα για μένα. Επιτέλους, υπάρχει αρκετός χρόνος για μένα!», έλεγες για τον Άλεφ στον χωροχρόνο της σχετικότητας.

Όπως σημείωνες, η φράση «Δεν υπάρχει χρόνος για 'σένα» είναι τίτλος μουσικού κομματιού σε στίχους του Σταύρου Γασπαράτου από το CD *Θυμάμαι τα πάντα*. Κι εγώ, Άρι, θυμάμαι τα πάντα. Σε θυμάμαι νεαρό φοιτητή στους Χημικούς Μηχανικούς, μαζί με τον Σωκράτη [Καμπουρόπουλο], τη Νάγια [Πασχάλη] και κάποιους ακόμη, στα μέσα της δεκαετίας του 80. Ήσουν στους πρώτους προπτυχιακούς φοιτητές που ξεχώρισαν στα μαθήματα που ξεκίνησαν τότε στο Πολυτεχνείο για τη Φιλοσοφία της Επιστήμης, και κάναμε όλοι μαζί ταυτόχρονα, στην ίδια αίθουσα, ο Αριστείδης [Μπαλτάς], ο Κώστας [Γαβρόγλου], ο Παντελής [Νικολακόπουλος] που έφυγε κι αυτός πολύ νωρίς, ο άλλος Άρις [Κουτούγκος], και εμείς που κάναμε τότε το διδακτορικό μας, ο

Κλωντ [Λωράν], εγώ. Μετά θυμάμαι τις λαμπρές σπουδές σου στο Pittsburgh, τον ερχομό σου στην Ελλάδα, τη δουλειά στο Deree, τα πρώτα χρόνια στο τμήμα Φιλοσοφίας στην Πάτρα, μετά στο Πολυτεχνείο και στο κοινό μας μεταπτυχιακό. Από όπου κι αν πέρασες άφησες τη σφραγίδα σου, πρώτα απ' όλα στους φοιτητές σου που από προχθές το λένε με όλους τους τρόπους. Για την προσοχή που τους έδινες, τη δικαιοσύνη, τη μέριμνα, την έμπνευση, το χιούμορ, το πραγματικό ενδιαφέρον για να μάθουν και να αγαπήσουν το αντικείμενο. Σε πολλούς άλλαξες τη ζωή. Πάντα κοντά τους, στη διάθεσή τους, ποτέ με κολακείες, πάντα με αφοσίωση και αίσθημα μεγάλης ευθύνης. Της ευθύνης του δασκάλου που είναι πάντα εκεί, προσιτός, διαβασμένος, καλλιεργημένος, υπεύθυνος και ζεστός. Γι' αυτό πολύ αγαπητός για το ήθος, την ανεπιτήδευτη ευγένεια, το βάθος, τις γνώσεις, την ευαισθησία, την ακεραιότητα. Μια ακεραιότητα που δεν περιοριζόταν στα γράμματα και στην ακαδημία αλλά κυριαρχούσε σε όλες τις σφαίρες της ζωής, από την πολιτική ως τη φιλία.

Η έρευνά σου, εκτεινόταν από τα πιο απλά και βασικά έως τα πιο σύνθετα, απαιτητικά και περιπλεγμένα, που στα χέρια σου έμπαιναν σε καθαρή σειρά. Είχες δυνατή εποπτεία της αρχαίας φιλοσοφίας, της νεώτερης, της σύγχρονης, δηλαδή όλης. Επιστημολογία, μεταφυσική, φιλοσοφία της γλώσσας, ηθική, πολιτική φιλοσοφία. Για να μην πούμε για τη φιλοσοφία των επιστημών, ειδικά της φυσικής, των μαθηματικών, της λογικής. Έκανες παρατηρήσεις και ερωτήσεις καίριες που φαίνονταν αφοπλιστικά απλές. Παρότρυνα τους φοιτητές να παρακολουθούν τα μαθήματα και τις διαλέξεις σου, τους έδινες δικές σου σημειώσεις και είχα τυφλή εμπιστοσύνη στη φιλοσοφική κρίση και

στις γνώσεις σου όποτε χρειαζόμουν τη βοήθειά σου. Ένας βράχος για να ακουμπήσει κανείς διανοητικά και προσωπικά. Δεν υπάρχουν πολλοί σαν κι εσένα, ελάχιστοι.

Σε θυμάμαι στον Δευκαλίωνα, στη συντακτική ομάδα και στη θέση του διευθυντή. Σε θυμάμαι στο *Cogito*, αυτή τη σύντομη εκδοτική περιπέτεια μιας φιλοσοφικής παρέας της οποίας υπήρξες στυλοβάτης και κόσμημα. Μια ομάδα φίλων που, όπως λέγαμε στο πρώτο τεύχος, θέλαμε με αυτή μας την απόπειρα να διανοίξουμε «έναν χώρο οικειότητας αλλά και έντασης, διαλόγου και κριτικής που θα προσέφερε ιδέες, προκλήσεις, αισθήματα, ευαισθησίες και την απόλαυση μιας κοινής ζωής». Αυτή η κοινή ζωή, Άρι, σταμάτησε. Στην αρχή φθίνοντας, μέσα στην τύρβη της καθημερινότητας, και τώρα οριστικά. Όπως λέει κι ο Wittgenstein που αγαπούσες να μελετάς, με τον θάνατο ο κόσμος δεν αλλάζει αλλά σταματά. Ξέρω ότι κάνω ακροβασίες αλλά ψάχνω τις λέξεις να μιλήσω γι' αυτό που δεν λέγεται.

Είχες μια περιπαικτική αδυναμία στο όνομα 'Μπάμπης' και το χρησιμοποιούσες στα παραδείγματα που έβαζες, όπως π.χ., ο ορθολογικός νησιώτης Μπάμπης που υπολόγιζε εάν πρέπει να βγει με τη βάρκα του για ψάρεμα. Σε ένα από τα τελευταία προσωπικά e-mail που ανταλλάξαμε, ακριβώς έναν χρόνο πριν, στις 10 και 11 Αυγούστου του 2017, εσύ στο νοσοκομείο, σου έστειλα φωτογραφία ενός οδικού σήματος που έδειχνε την κατεύθυνση προς την Πάργα και την Πρέβεζα και είχε κολλημένο πάνω του ένα χαρτί που έγραφε με το χέρι «Μπάμπη, από εδώ» μαζί με ένα βέλος. Σου άρεσε πολύ και με

προέτρεψες να το χρησιμοποιώ στη διδασκαλία του 'following a rule', του να ακολουθεί κανείς κανόνες.

Αγαπημένε Άρι,

Σε αποχαιρετώ, εκ μέρους και όλων των συναδέλφων του τμήματός μου, του παλιού ΜΙΘΕ και του κοινού μας μεταπτυχιακού. Ξέρω ότι στη σύντομη ζωή σου συνάντησες διάφορες δυσκολίες. Αλλά πιστεύω πως, παρά ταύτα, είχες, όπως θα έλεγε κι ο Wittgenstein, μια θαυμάσια ζωή. Γεμάτη από αισθήματα, σκέψεις και εμπειρίες. Είχες τη γαλήνη της σοφίας και την εγρήγορση της θνητότητας. Μια ζωή που δεν εξαιρεί τον πόνο αλλά τον παραβλέπει και τον μάχεται κατακτώντας στην πορεία αυτή μια ευδαιμονία ιδιωτική αλλά, συγχρόνως, κοντά στους ανθρώπους και για τους ανθρώπους, φίλους και μη.

Αντίο, Άρι!